

Nizomiy nomidagi TDPU

Surdopedagogika va inklyuziv ta'lim

kafedra o'qituvchisi PhD.

Sadirova Kamola Giyozovna

Surdopedagogika yo'nalishi 2- bosqich magistranti

Turdimurodova Muazzam Muzaffarbek qizi

Annotatsiya. Maqolada inklyuziv ta'lim sohasida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishning afzalliklari va kamchiliklari tavsifi berilgan. Ta'limda AKTni qo'llashning asosiy yo'nalishlari, shuningdek ulardan foydalanishning pedagogik maqsadlari ko'rib chiqiladi. Inklyuziv ta'limda AKTdan foydalanish foydasiga maqsad va dalillar belgilab berildi. Ta'lim jarayonida AKTdan foydalanishning mumkin bo'lgan salbiy oqibatlari tasvirlangan.

Kalit so'zlar: *Inklyuziv ta'lim, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, psixofizik rivojlanish xususiyatlari.*

Alohida ta'limga ehtiyoji bo'lgan bolalar inklyuziv ta'limini yanada takomillashtirish uchun O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim-tarbiya berish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" 2020-yil 13-oktabrdagi PQ-4860-son qarori qabul qilindi. Qarorda inklyuziv ta'limning barcha subyektlari uchun psixologik pedagogik va ijtimoiy rivojlantirishga yo'naltirilgan texnologiyalarni ishlab chiqish va takomillashtirib borish hamda inklyuziv sharoitlarda ta'lim oluvchilar uchun psixologik-pedagogik qo'llab-quvvatlash ishlarini tashkil qilish vazifalari yuklatilgan. 2021/2022 o'quv yilidan Respublikamiz miqyosida umumta'lim muassasalarida tajriba sinov tariqasida inklyuziv ta'lim joriy etildi.

Bunday birinchi inklyuziv ta'lim sinflari va boshlang'ich tayanch korreksion sinflariga o'quvchilar ular yetti yoshga to'ladigan yilda qabul qilinadi. Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarning ta'lim olish huquqini ta'minlash maqsadida umumta'lim maktablari uchun belgilangan yosh me'yoridan ikki yilga oshgan bolalarni qabul qilishga ruxsat etiladi.

Hozirgi vaqtda butun dunyoda nogironligi bo'lgan odamlar va psixofizik rivojlanishning alohida ehtiyojlari bo'lgan bolalar soni ortib bormoqda. Ilgari nogironlar ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalarida yoki uyda ta'lim olishlari odatiy hol bo'lib, ularning tibbiy va ta'lim ehtiyojlarini qondiradigan sharoitlar yaratilgan. Biroq, bunday o'quv jarayoni bolaning to'liq ijtimoiy moslashuviga to'sqinlik qildi, bu esa bunday bolalarning tengdoshlaridan va umuman jamiyatdan ajralib qolishiga olib keldi. Alohida ehtiyojli bolalar uchun qulay ta'lim muhitini yaratish zamonaviy jamiyatning asosiy vazifasidir. Bu muammoning yechimi alohida ehtiyojli bolalarni umumiy o'rta ta'lim muassasalaridagi ta'lim jarayoniga jalb etishni nazarda tutuvchi inklyuziv ta'limni joriy etish edi. Shuni hisobga olish kerakki, alohida ehtiyojli bolalarning har bir guruhi o'qituvchi tomonidan qondirishi kerak bo'lgan o'ziga xos ta'lim ehtiyojlariga ega, bu esa mos usul va usullarni izlashni anglatadi. AKTdan foydalanish inklyuziv sinflar va guruhlardagi bolalar uchun qulay ta'lim dasturini yaratishga yordam beradi. Inklyuziv ta'lim har bir o'quvchiga imkoniyat beriladigan ta'lim jarayonining shaklidir. Axborot kommunikatsiya texnologiyalari - axborotni qayta ishlashning turli mexanizmlari, qurilmalari va usullarini o'z ichiga olgan tushuncha. Ta'lim jarayonini kompyuterlashtirish zamonaviy ta'lim tizimidagi yangiliklardan birdir. Ta'limda AKT ni qo'llashning bir qancha asosiy yo'nalishlari mavjud:

- o'qitish jarayonini takomillashtirish , uning sifati va samaradorligini oshirish - jarayonlarni avtomatlashtirish uchun kompyuter texnologiyalaridan foydalanish Inklyuziv ta'limda AKT dan foydalanish o'quv jarayonida o'zaro munosabatlarning yangi shakllarini tashkil etish , o'quv materialini idrok etish imkoniyatini oshirish, alohida ehtiyojli bolalarning mustaqil faoliyati ko'lamini kengaytirish , o'quv jarayonini tashkil etish imkonini beradi. AKT dan

foydalanish Inklyuziv ta'limning muhim muammosini hal qilishga yordam beradi. Masalan: Ko'rish qobiliyati buzilgan bolalar uchun o'quv materiallari eshitish yoki taktil shaklda taqdim etiladi. Bu ekranni o'qish moslamalar, taktil brayl displeylari, nutq sintezatorlari va ekranni kattalashtirish texnologiyalaridan foydalanish mumkin.

AKT dan foydalanish bir qator asosiy pedagogik maqsadlarni ko'zlaydi: ta'lim jarayonining barcha darajalarini takomillashtirish, o'quv jarayonining samaradorligi va sifatini oshirish, kognitiv faollik faolligini oshirish, fanlararo aloqalarni chuqurlashtirish, ovoz balandligini oshirish va kerakli ma'lumotlar qidirishni optimallashtirish, multimedya texnologiyalaridan foydalanish orqali estetik tarbiya, axborotni qayta ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish, vazifa yoki vaziyatni modellashtirish, eksperimental tadqiqot faoliyatini amalga oshirish ko'nikmalarini rivojlantirish.

Inklyuziv ta'limda AKT ning bir nechta asosiy shakllari qo'llaniladi: - standart texnologiyalar. Bular quyidagilar kiradi: veb brauzerlar, kompyuter, matn prosessorlari, nogironlar uchun o'rnatilgan konfiguratsiya funksiyalariga ega mobil telefonlar. Yordamchi texnologiyalari (nogironlarning funksional imkoniyatlarini oshirish qo'llab quvvatlash yoki yaxshilashga qaratilgan qurilmalar), maxsus imkoniyatlarga ega klaviaturalar, eshitish apparatlari, kirish mumkin bo'lgan muqobil ma'lumotlar subtitrlil video materiallar va mavjud raqamli ma'lumotlar tizimi. Inklyuziv ta'limda AKT dan foydalanishning yuqori samaradorligi AKY ta'lim jarayonida ishtirok etuvchi o'quvchilar va o'qituvchilarning imkoniyatlarini kengaytirish bilan izohlanadi. AKT yordamida alohida ehtiyojli bolalar o'zlari uchun eng qulay versiyada katta hajmdagi ma'lumotlarga kishilar faol muloqot o'rnatishlari mumkin. Xulosa qilib aytadigan bo'lsak umumiy ta'lim tizimida inklyuziv ta'limning ahamiyati shundaki, imkoniyati cheklangan bolalarni ilk yoshlaridanoq sog'lom bolalar qatoriga qo'shib sifatli ta'lim olishini ta'minlagan holda bolada ruhiy va jismoniy hissiyotlarini va haraktlarini rivojlantirishdir.

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining O'zbekiston Respublikasi Umumiy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida qarori PQ-4312 08.05.2019
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining alohida ta'lim olish ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim- tarbiya berish tizimini yanada takomillashtirish chora – tadbirlari to'g'risidagi qarori -4860 13.10.2020
3. Sh.Mirziyoyev Erkin va farovon, demokratik "O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz" . Toshkent 2017
4. Amirsaidova Sh.M. "Maxsus pedagogika fani taraqqiyoti shah mutafakkiri g'oyalarining o'rni va ro'li " Toshkent 2006
5. L.R.Mo'minova , R.Sh.Shomahmudova, Z.M.Ahmedova , " Inklyuziv ta'lim o'quv qo'llanma" Toshkent 2019
6. P.Шомахмудова "Инклюзив талимининг Назарий ва амалий асослари" Тошкент 2007
7. Turdimurodova M. TASVIRIY SAN'AT DARSLARIDA RANGTASVIRNI RANGLAVHALARDAN FOYDALANIB O 'RGATISH METODIKASI //Talqin va tadqiqotlar. – 2023. – T. 1. – №. 8.
8. Turdimurodova, Muazzam. "TASVIRIY SAN'AT DARSLARIDA RANGTASVIRNI RANGLAVHALARDAN FOYDALANIB O 'RGATISH METODIKASI." *Talqin va tadqiqotlar* 1.8 (2023).
9. Turdimurodova, M. (2023). TASVIRIY SAN'AT DARSLARIDA RANGTASVIRNI RANGLAVHALARDAN FOYDALANIB O 'RGATISH METODIKASI. *Talqin va tadqiqotlar*, 1(8).
10. Sadirova K. Improving the methods of teaching visual activity to students with hearing impairments based on an innovative approach //ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. – 2022. – T. 12. – №. 9. – C. 27-30.
11. Sadirova, Kamola. "Improving the methods of teaching visual activity to students with hearing impairments based on an innovative

approach." *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal* 12.9 (2022): 27-30.

12. Sadirova, K. (2022). Improving the methods of teaching visual activity to students with hearing impairments based on an innovative approach. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 12(9), 27-30.